

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ (ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ) ԳՈՐ-
ԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՍՅՈՒՄ

Լոնդոնում՝ Վիկտորիա փողոցի վրայ կանգնած է մի հըս-
կայական շինութիւն. «Փրկութեան բանակի միջազգային գլխա-
ւոր շէնքը» մակադրութեամբ: Մարդ դարմանալով է անցնում
պաշտօնեաների սենեակների անվերջ շարքի միջով, որտեղից
կառավարում է Փրկութեան բանակը:

Հեռուն դուրսը, քաղաքի որ և է արուարձանի փողոցի
անկիւնում, յաճախ դարեջրատների գիմաց, պատահում էք
Փրկութեան բանակի զինուորների տարազով մարդկանց, որոնք
կանգնած մի արկղի վրայ, ճառում են: Ճառողի արտասանու-
թիւնը ցոյց է տալիս, որ բանուոր դասակարգից է: Նրա մօտ
կանգնած են մի քանի այր և կին զինուորներ, որոնք իրենց
երգանման աղաղակով, որին ձայնակցում են և երաժշտական
դորժիքներ, ճառախօսին հանդստանալու միջոց են տալիս: Ժո-
ղովուրդը հաւաքուում է այդ խմբի շուրջը, նորակոչ զինուոր-
ներ են հաւաքում բանակի համար, որ հոգիներին դէպի փրկու-
թիւնն է առաջնորդում:

Քաղաքի որ և է մասում, դիշեր ժամանակ, մէկ էլ տեսար
երկու հոգի են նկատուում, որոնք մի ցանցաձև պատգարակի
վրայ մի ծանր մարմին են տանում: Գոքա դարձեալ Փրկութեան
բանակի զինուորներ են, որոնք «արբեցողների փրկող վաշտին»
են պատկանում: Նոցա դորժն է որոնել արբեցողներին և տա-
նել Փրկութեան բանակի՝ արբեցողների համար շինուած ապաս-
տարանը: Փրկութեան բանակը երկու այդպիսի բաւականին
մեծ հաստատութիւն ունի, մէկը տղամարդկանց, իսկ միւրը
կանանց համար:

Փրկութեան բանակը իւր ընկերական դորժունէութեան
մէջն է: Նա կեղտոտութեան մէջ որոնում է ամենաթշուառ
մարդկանց, բանտի դռների մօտ՝ արձակուող յանցաւորներին,
փողոցում անառակ կանանց խիղճն է դարթեցնում, երբ նոքա
իրենց որսի արշաւանքն են սկսել, պատուպարում է անտուն և
անտէր մարդկանց, քաղցածներին կերակրում է:

Մի անգամ Լոնդոնի արեւելեան մասում մի երկար և նեղ
փողոց տեսայ լիքը լեցուած մարդկանցով. շատերի շորերը
վկայում էին նոցա նախկին շքեղութեան մասին: դէմքերից
երևում էր, որ այնտեղ ամեն տեսակի և ամեն հասակի մար-
դիկ են հաւաքուել: Բոլորի դէմքին անհանգստութիւն և համ-

բերութիւն էր նկատուում, բայց և այնպէս այնտեղ տիրում էր օրինակելի կարգ ու խտրադութիւն: Փողոցի վերջում գտնուում էր Փրկութեան բանակի շինութիւններից մէկը, ուր ամեն մի մարդ երկու պենսով ընդունելութիւն էր գտնում, քանի գեւտեղ կար: Իսկ նոքա, որոնք այդ բաղդին չէին արժանանում, հեռանում էին կամ թէ նստում էին փողոցում շինութեան գրան առջև այն յուսով՝ թերևս էլի ներս կընդունուեն: Նման տեսարաններ տեղի էին ունենում անտուն, անյարկ կանանց համար յատկացած հաստատութիւնների առաջ: Ներսը՝ մարդիկ պառկում են ուղղանկիւն արկղների մէջ, որ մօտ երկու մետր երկարութիւն և մի մետր լայնութիւն ունի և 20—30 սանտիմետր բարձրութիւն գեանից. այդ արկղների մէջ՝ յատակին ձգուած է մի բարակ կաշեայ ներքնոց, մի կաշեայ բարձ և մի բամբակէ վերմակ:

Այդ տեղերում կանոնաւոր կերպով բաշխուում է և կերակուր: Առվեաշները երկար շարքով անցնում են կերակուր բաժանելու տեղի մօտով. սրանցից ստանում են ամանով մի լիտր սուպ և մի կասր հաց ու այդ բոլորին վճարում են մի պենի: Անձերները կարող են մի կամ երկու աւելի վճարւած պենիներով միս և կանաչի ստանալ: Կերակուր և խմիչք բաժանելու համար կան և առանձին տեղեր՝ բաժանուած այգպիսի ոսպսուորներից և մեծ հաստատութիւններից: Ոգելից խմիչքը արգելուած է. մի բաժակ թէյ, մի փոքր հաց ու կարագի հետ արժէ կէս պենի: Կերակուրները ընդհանրապէս համեղ են լինում: 1904 թուին Փրկութեան բանակի տուած տեղեկութեան համաձայն՝ միացեալ թաղաւորութեան մէջ (Անգլիայում) 3 1/2 միլ. այգպիսի ճաշ է բաժանուել: Այգպիսի հիմնարկութիւնների սրժէքը գնահատելու հաժար, պէտք է տեսնել, թէ այդ մարդիկ լինչպիսի ազահութեամբ են կերակուրը կուլ տալիս: 1901 թուին հիւրերը կերակրի, խմիչքի և գիշերելու տեղի համար 40,000 ֆունտ ստերլինգ կամ 800,000 (մօտ 400,000 ման.) մարկ են վճարել: Այս գումարը՝ ամբողջ ծախսի 1/3 մասը հազիւ է կազմում, մնացածը կազմուում է աղաւ նուիրաբերութեամբ:

Բացի այս մեծ ապաստարաններից՝ Փրկութեան բանակը իւր իշխանութեան տակը ունի և այնպիսի շինութիւններ, որ ուրիշ ընկերութիւններ, հասարակական մարմիններ կամ անհատներն են շինել: Այդ տեղերում ամեն մի գիշերուայ համար անկողինն արժէ 4—5 պենի: Ընդհանրապէս այդ տեղերում ամեն մի սենեակում 2—4 անկողին է լինում, չոտ անգամ էլ

մի հատ, որի համապատասխան էլ որոշուած է զիշերուայ վճարը: Կան և այնպիսի հիմնարկութիւններ, որտեղ անկողինը արժէ երեք պենսի, արկղները շարուած են միմեանց կողքին հսկայական դահլիճներու, յաճախ երեք կամ չորս շարքեր իրար ետեւից: Եւ այդ տեղ շարքով պառկում են ամենից աղքատ մարդիկը: Եւ այս միակ տեղն է, ուր նոքա կարող են հանգիստ գտնել: 1904 թուին Փրկութեան բանակի տուած վիճակագրութեան համաձայն, ամբողջ Անգլիայում երկու սեռի 1,447,893 հոգի ապաստան են գտել: 1901 թուին ամբողջ աշխարհում 4,398,854 հոգի են ընդունուել այդպիսի հաստատութիւններէ մէջ:

Այդ շինութիւնների մէջ բնականաբար հոգ է տարուած և՛ բաղնիքների և՛ լուացարանների վրայ: Լուացարանների մուտքը ձրի է: Լուացրի մեծ տաշտերը տաք և ուռն ջրի ծռակներով և երկար շարքերով դասաւորուած են իրար կողքի, առանձնապէս ոտքեր մաքրելու վաննաներ: Բաղնիքներում մի անգամ տաք ջրով լողանալը արժէ մի պենսի: Սւրիշ քաժանմունքներ էլ կան, ուր շորերն ու լաթերն են մաքրում ու լրւանում: Կան և ախտահան թոնիրներ, որոնց մէջ շոր են թափ տալիս՝ ոջիւններից մաքրելու համար: Այս հաստատութիւնների վրայ հսկող ուղաները պատմում են, որ այդ տեսակ մաքրութիւնը շատ սակաւ գէպքում է իրենց ստիպմամբ կատարուում, որովհետեւ, երբ մի հիւրի անմաքրութիւնը կամ ոջիւնները հարեանին անդուրեկան են, հէնց նրանք ստիպում են ուշք գարծնել մաքրութեան վրայ: Ապա թէ ոչ Փրկութեան բանակի բազմաթիւ հսկայ շինությունները հոգ են տանում այդ մասին և իրենց զիտողութեամբ հսկում են ներքին կարգ ու կանոնի վրայ, որ թէ և շատ չեն, բայց եղածները խիստ կերպով են կատարում:

Անկողնի ոտքն է. մի երկաթեայ մահճակալ, զոպոնակով ներքնակ, ձիու մազից լցրած բարձ, որ ընդհանրապէս անդլիայում սովորական է: Շորերի համար կան առանձին արկղ-պահարաններ, որոնց բանակները, եթէ հիւրը երկար ժամանակ է մնում, իւր մօտն է պահում: Բայց ննջարաններից կան և բնակելու սենեակներ ու ճաշարաններ: Այդ տեղերում լինում է հասարակաց աղօթք, սակայն մասնակցութիւնը ստիպողական չէ:

Փրկութեան բանակը առանձին նշանակութիւն է տալիս կանանց մէջ սկսած ընկերական դործունէութեան: Այդպիսի առանձին հաստատութիւններից գլխաւորը գտնուում է Լոնդոնի

հիւսիս-արեւելեան կողմը Հաքնեյում՝ կանանց համար, որ ունի 46 մեծ ապաստարան և ուրիշ ընկերական հաստատութիւններ, որոնք կառավարուում են մօտ 500 սպաներով և պաշտօնեաներով: Գլխաւոր խումբը կամ շտաբը կազմուած է 30 սպաներից: 1904 թուին 2165 կին են ընդունուել Փրկութեան տներում: այդպիսի տների թիւը Մեծ Բրիտանիայում 25 է, իսկ ամբողջ աշխարհում 116:

Լոնդոնում ծննդկանների բաղմաթիւ հաստատութիւններ կան, որ տեղից ուսեալ մանկաբարձուհիներ են գուրս գալիս և տներն են դնում օգնութիւն հասցնելու համար: Նոյա գործունէութեան առաւարէքը քաղաքի ամենից աղքատ և խաւար մասերն են կազմում: Մի առանձին հիմնարկութեան մէջ էլ կանայք առանձնապէս ընկերական աշխատանքի համար են պատրաստուում: Տարուայ մէջ երկու անգամ յիսուն-յիսուն հոգի այնպիսի կանանցից, որոնք այդ գործի համար առանձին ընդունակութիւն են ցոյց տալիս՝ ընդունուում են այդպիսի հիմնարկութիւնների մէջ և ուսումն աւարտելուց յետոյ՝ ուղարկուում են զանազան քաղաքներ իբրև սպաներ անտունների, արեւցողների հաստատութիւնների և փրկութեան տների մէջ ծառայելու: Առանձնապէս ուշադրութիւն են դարձնում անառակ կանանց վրայ և աշխատում են նրանց իրենց ընթացքից յետ կացնել: Զինուոր կանանց տեսակցութիւնները ընկած կանանց հետ տարեկան հաղարից անցնում է: Իսկ այդ բանի հետեանքը շատ անգամ սպշեցնող է: Առանձնապէս մեծ է նրանց գործը բանտարկելութիւնից և պատժից ազատուած կանանց համար, այդպիսիներին մասամբ բանտի դռներից են առաջնորդում, մասամբ էլ Փրկութեան բանակի խնդիրներով՝ վարչութիւնները ազատ են թողնում: Բանտերի վերակացուները թոյլ են տալիս Փրկութեան բանակի պաշտօնեա ներին բանդարկուածներին այցելել: Փրկութեան բանակին՝ նրա կրօնական առանձնայատկութիւնների համար՝ նոյն իսկ թշնամաբար վերաբերուող, բայց գործին տեղեակ անձնաւորութիւններ, խոտովանում են, որ Փրկութեան բանակը իւր դաստիարակութեամբ ազատուած բանտարկեալների համար հիմնած հաստատութիւնների մէջ՝ բարոյական շատ զգալի հետեանքների է հասել: 1904 թուին 700-ի չափի բանտից արձակուած յանցաւորներ ընդունուել են այդ հաստատութիւնների մէջ: զոցանից 400 հոգի Փրկութեան բանակի միջնորդութեամբ իրենց համար պաշտօն են գտել կամ վստահելի բարեկամների յանձնուել: 1904 թուին 200-ի չափի աղջիկներ փրկութեան տներից զէպի

քաղաքացիական կեանքն են առաջնորդուել և Փրկութեան բանակի շնորհիւ, առանձնապէս իրեն աղախիններ՝ վստահելի ընտանիքներում տեղաւորուել:

Մեծ գործ է կատարում Փրկութեան բանակը ընտանիքներին արած այցելութեամբ: Փրկութեան բանակը ծանրակշիռ նշանակութիւն է տալիս ընտանիքների վրայ գործ դրած ազդեցութեան: 1904 թուին 130,000 շափ ընտանիքներ են այցելած քաղաքի աղքատ մասերում: Բացի այդ այցելել են 8,000 հիւանդների և խնամել: 72,000 ողելից ըմպելիներ խանութներ են մտել՝ մարդկանց իրենց ամենամեծ թշնամուց, ողելից ըմպելիքից՝ հեռու պահելու համար: 2600 այցելութիւններ են արել բանուորների հասարակաց բնակարաններում, և 676 ժողովներ են գումարել այդ տեղերում քարոզչութեան համար: Այս թուերը բաւարար կերպով՝ բարձրաձայն վկայում են նորագործունէութեան ծաւալի մասին:

Փրկութեան բանակը այլ և այլ եղանակներով անխնամ երեխաներին իւր հովանու տակն է առնում: Երեխաների համար մի առանձին ապաստանարան ունի, ուր ամեն կիւրակի ձրի նախաճաշ է բաժանում կամ երբեմն էլ շատ շնչին գնով վաճառում—երկու ֆարթինգով (մօտ 1 կոպ.)։ Ժովի կամ ցամաքի վրայ զբօսանքներ է ձեռնարկում երեխաների համար, որպէս զինոքա գնէ մի անգամ ուրիշ օդ շնչեն, քան իրենց ցած և նեղ սենեակների, փոքրիկ բակերի կամ քաղաքամասի դարշահոտ փողոցների օդն է:

Շատ լաւ յայտնի է, որ Փրկութեան բանակը մեծ չափերով մուտք է գործում մեծ քաղաքների կեանքի ամենից թագուն խորքերը: Իբրեւ ապացոյց կարող է լինել այն դէպքը, որ 1904 թուին մի կորսուածի գտնելու համար 2200 դիմումներ և խնդիրներ ուղղուեցան Փրկութեան բանակին: Դժուար է երեւակայել, թէ Լոնդոնում ոտտիկանութեանը տարեկան քանի հազար կորսուած մարդկանց համար ծանուցում է տրուում: «Կորսուածներ»ը բոլորը բնական է մեռած չեն լինում: Շատերը որեւիցէ պատճառով իրենց անուններն են փոխում, շատերը ուրիշ քաղաք են գնում դադանի կերպով, շատերը գաղութներ կամ օտար երկիրներ են փախչում առանց յայտնելու իրենց ծանօթներին կամ բարեկամներին: Անշուշտ Փրկութեան բանակը, որ զիշեր ցերեկ անգլոսաքոնական ազգի ամենաուտորին խաւերն է մտնում և որի կապերը ամբողջ երկրի վրայ տարածուած են, ամենայարմարն է՝ այդպիսի կորածներին գտնելու և նոցա իրենց ազգականներին ետ դարձնելու համար: 1904 թուին մօտ 450 կորածներ գտնուեցան:

Բոլորների կառույց յետոյ՝ գործադուրկների թիւը աճում է հազարներով և ձմեռները առանձնապէս պետութեան, քաղաքների և անհատների պարտականութիւնն է այս բազմութիւնը սովորածից ազատել: Ով մի անգամ այս աշխատանքից զուրկ բազմութեան ցոյցերին՝ Վեստենդում և Հայդելպարկում ներկայ է եղել, կհասկանայ այս խնդրի մեծութիւնը: Դեռ ևս բոլորի յիշողութեան մէջն է այն աղմկալից տեսարանը, որ գործադուրկները առաջացրին Նոնդոնի ու Պոդոս մայր եկեղեցու մէջ և նորա շուրջը:

Փրկութեան բանակը աշխատանք գտնելու միջնորդ գրասենեակներ է հաստատել. 1904 թուին 12,765 հոգուց ոչ պակաս աշխատանք փնտրող մարդիկ են ցուցակագրուած և 15,531 մարդու համար տեւական կամ ժամանակաւոր աշխատանք գտնուած: Գործադուրկները աշխատանք են ստանում նաև Փրկութեան բանակի սեպհական գործարաններում և ֆաբրիկաներում: Այդանգ աշխատում են խմորների, չարագործների և բանալից ազատուածների համար հիմնուած հաստատութիւններում պատսպարուածները, որոնք հակողութեան կարիք ունեն կամ նոցա համար ուրիշ գործարանները մանել անհնարին է կամ կորստաբեր: Այդ տեղ սովորեցնում են զանազան տեսակի արհեստներ, սակայն գլխաւոր նպատակն է աշխատելուց ձանձրացած կամ անսովոր մարդկանց աշխատանքի վարժեցնել և աղքատի սով դարձեալ հասարակութեան պիտանի անդամներ դարձնել:

1902 թուին Փրկութեան բանակը այդպիսի 64 մեծ գործարան ուներ. կահկարասիք, թուղթ, տոպրակներ, ոտ մաքրելու խտիրներ, դորգեր, խողանակներ, անկողին, հագուստներ, կոշիկներ և կտուրեր պատրաստող գործարաններ ու արհեստանոցներ. փուռեր, թուղթ պատրաստող և ցնցոտիներ ջնկջկոզ հիմնարկութիւններ, ջրաղացներ. այդ տեղերում 5,000 չափ մարդիկ էին աշխատում: Պատրաստում են այն տեսակ իրեր, որ Փրկութեան բանակն է գործածում. օրինակ թուղթ՝ անհամար թուղթիկների համար, որոնցով ամբողջ աշխարհն են ողորդում, այնպէս որ տարեկան ոչ պակաս քան 6000 առն նոր թուղթ է պատրաստուում այդ գործարաններում հնացած թղթերից: Բանուորները մեծ մասամբ անուս մարդիկ են, ծերութիւնից, քաղցից, աղքատութիւնից և ողելից խմիչքներից թուլացած, այնպէս որ դժբա ուրիշ աշխատանքների համար ընդհանրապէս անպէտք են: Փրկութեան բանակի այս բանուորները մեծ մասամբ ուտում և ասպրում են նոյն շինութիւնների

մէջ, ստացած վարձը դրեթէ նոյնքան է, ինչքան ուրիշ գործարաններում, սակայն վճարը կանխիկ վողով չեն ստանում, այլ արժեթղթեր, որով գիշերելու տեղի և ուտելու վճարն են գործող գալիս, իսկ մնացորդը տոկոսով պահում են հարկաւոր ժամանակ տիրոջը յանձնելու համար: Կանայք աշխատում են ասեղնագործի և ոստայնանկի գործարաններում, կաղմարաններում, լուացարաններում և ճերմակեղեններ պատրաստելու տներում: Մեծ հոգս է տարուում անդին ծառաներ պատրաստելու համար, որովհետեւ մի կողմից Անգլիայում այգայիտները կարեւր շատ է գլխացւում, միւս կողմից էլ այգայիտով յոյս ունեն այն տէրերի հաճութիւնը գրաւել զէպի Փրկութեան բանակը, որոնց աներում իրենց պատրաստածներն են ծառայում:

Անգլիայում հրատապ մի խնդիր է, թէ ի՞նչպէս պէտք է անել, որ երկիրը թափառաշրջիկներից ազատ լինի, որոնք հասարակութեան համար անպէտք են կամ վնասակար: Ահա այսպիսիների մէջ Փրկութեան բանակը աշխատում է տարածել իւր բարոյական ազդեցութիւնը: Վիճակագրութեան համաձայն Մեծ Բրիտանիայում 60,000-ից ոչ պակաս թափառաշրջիկներ կան: Այժմիայն նրանց օգտին, այլ գլխաւորապէս այն չարտադանց վնասակար ազդեցութեան պատճառով, որ իրենց օրինակով անում են իրենց անցած տեղերի մատաղ սերնդի վրայ, բոլորովին չհաշուելով նրանց հոսքրած զուա վնասը, աշխատանք են դործ դնում թէ՛ հասարակական և թէ՛ մասնաւոր բնկերութիւնները այդ չարիքը վերացնելու: Այս գործի մէջ ևս խառնուեց եռանդով Փրկութեան բանակը. էտեքստում, Քայմզի տիկի վրայ մի բանուորական գաղթաւայր հիմնելով՝ Հաղիայքի դղեակին մօտ՝ որի անունով և գաղութն է կոչւում: Հաղիայքի գաղութը բռնում է 3000 ակր (Acres) տարածութիւն. մօտ 100 ակրի վրայ պտղատու ծառեր են տնկուած, մշակում են կանաչեղէն և ուրիշ ծախու բոյսեր ևս: Առանձին ուշադրութեան արժանի է այդ տեղի հաւաքածութիւնը: Նիւթապէս ամենամեծ շահը աղիւսագործութիւն է տալիս: 1904 թուին գաղութի մուտքը եղել է 660,000 մարկ: Սակայն պէտք է նկատենք, որ գիւղատնտեսութիւնը, չնայած, որ ամենախելօք կերպով է կատարուում, չի կարող գաղութի ծախսերը հանել. պակասը ծածկուում է գլխաւորապէս արուեստագործական ձեռնարկութիւններով:

Եւ այսպէս Փրկութեան բանակը անգլիական ազդի ամենից աւելի կեղտի և թշուառութեան մէջ խրուած տարրերին

ձեռք է մեկնում և աղքատութեան յեալին ծայրը ընկածներին օգնութեան հասնում: Չափազանցութիւն չի լինի, եթէ պնդենք, որ Փրկութեան բանակն է միայն, որը մեծ չափով անդլիական մեծ քաղաքների խորքերն է թափանցում, և նոցա բարոյական ու անտեսական պահանջներին փոքր ի շատէ բաւարարութիւն տալիս:

Անուշադրութեան չպէտք է մատնել և այն ինքն ըստ ինքեան հասկանալի բանը, որ Փրկութեան բանակի անտեսական օգնութիւնը միշտ էլ միայն միջոց է նպատակի համար,— այսինքն հոգու փրկութեան համար: Սակայն այս բանը չի կարող ոչ մի կերպ նրա նշանակութիւնը նուաստացնել, որովհետեւ այն բոլոր աշխատութիւնները, որ հասարակական և անհատական ընկերութիւնները թափում են այդ բաղմութեան համար անտեսական հոգի վրայ, դարձեալ նոցա հոգեւոր քաղաքակրթական մակերևոյթը բարձրացնելու համար է:

Անգլիական աղքատախնամ և բանդային վարչութիւնները Փրկութեան բանակի արժէքը ճանաչել են. քաջալերում են նրան և թողնում են, որ իրենց վրայ դրուած բարոյական պարտականութեան մի աչքի ընկնող մասը նոքա կատարեն:

Փրկութեան բանակը հիմնուած է կրօնական սկզբունքների վրայ, նորա կրօնական բմբռնումներն ու արտայայտութիւններն ձեւերը շատերի համար կարող է անդուրեկան լինել, բայց չպէտք է մոռանանք և այն, որ ամբողջ համար անշուշտ կրօնի այդ տեսակի բմբռնումը աւելի լաւ է, քան կոպիտ նիւթապաշտութիւնը, կամ այն մեռած անհաւատութիւնը, որ քարոզուում է կիսակիրթ, պատմական մտածողութիւնից զուրկ ազիտատորների բերանով:

Մեծ քաղաքներում արդիւնադործական աշխատաւորներին պատկանող ստորին շերտը պաշտօնական եկեղեցուց պաղած է և հեռացած. Փրկութեան բանակը մասամբ գոնէ լրացնում է այդ պակասը, որ կրօնի բերած բարեքներից իսպառ չզիւլին:

Դր. իրաւար. և բնագիտ. P. F. Walli. Beilage der Allg. Zeit. տետր. 14—15. 1907:

Ազատ թարգմ. դերմ. Ա. Գալսեան.

